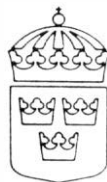

Motion till riksdagen

1988/89: A462

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Regionalpolitiken

Mot.
1988/89
A462-464

Samhällsutvecklingen i de kapitalistiska länderna präglas alltmer av världskapitalismens ändrade villkor. Kapitalets transnationalisering skapar maktcentra som är oberoende av nationsgränser och den ekonomiska politiken handlar alltmer om privata jätteimperiers behov av nya marknader och större profiler. Denna utveckling sker även i Sverige.

Under den starkt exportinriktade tredje vägens politik har såväl storfinansens resurser och samhällets infrastrukturella satsningar i hög grad inriktats mot att främja EG-anpassningen. Detta har medfört att stora delar av vårt eget land har blivit "över". Koncentration av kapital och produktion pågår i stor skala. Transnationella företag utan nationell hemvist etablerar sig där förbrukning av råvaror och utsugning av människor är mest lönsam. Teorin om imperialismen som kapitalismens högsta stadium börjar även i "lilla neutrala Sverige" att få ett högst konkret innehåll.

Här har under en följd av år pågått en koncentration av resurser inom företag, statsapparat, kultur, undervisning, trafiksystem etc främst till Storstockholmsregionen. Denna koncentration har inneburit överhettning i ekonomin, spekulation i mark och bostäder, bostadsbrist och köer för vård och omsorg. Den ständigt ökande biltrafiken har skapat en dålig stadsmiljö och farlig livsmiljö. Fler och fler människor tvingas framleva sitt liv i överetablerade storstadsregioner där den sociala servicen befinner sig i djup kris. Det är brist på allting utom arbetstillfällen. Samtidigt finns det fortfarande stora delar av Sverige som har helt motsatt problem även om det också har tillkommit vissa positiva inslag de senaste åren.

Vissa s k framtidsforskare och debattörer hävdar att denna utveckling kommer att fortsätta, och det tycks ibland som om man anser att växande regionala obalanser är en naturnödvändighet. Man hävdar att Sverige går mot en utveckling där ett fåtal s k K-regioner (kunskap-kreativitet-kultur) i storstäder och högskoleorter kommer att växa medan hela övriga Sverige riskerar att hamna i en ekonomisk-social-kulturell gråzon.

Regeringens finansplan tar upp en hel del av dessa problem men pekar också på de utvecklingsmöjligheter som finns. Vpk ställer sig bakom både att regionalpolitiken ska aktiveras liksom att utslagningen från arbetslivet måste minska. Vi stödjer också en utbyggnad av infrastrukturen och en ansvarsfull hushållning med naturresurserna.

Men var finns de konkreta förslagen och anslagen? Det räcker inte med ord och välformulerade vallöften!!

Det finns ökande regionala problem i hela landet. De är dock fortfarande

särskilt märkbara i Norrlands inland och Bergslagen.

Ett av de allvarligaste problemen är att det är kvinnorna och ungdomarna som flyttar först. Den hittills förda regionalpolitiken har inte skapat förutsättningar för kvinnor att stanna kvar i hembygden.

Historik

I ett historiskt perspektiv är utvecklingen i Bergslagen och Norrlands inland olikformig. Bergslagen industrialiserades på ett tidigt stadium. Gruvdrift, kolframställning, järnhantering var stommen i en aktiv region. Krisen i regionen kom egentligen först efter det att strukturuomvandlingen i stålindustrin drabbat de svenska enheterna med väldig styrka.

Bergslagen

Sedan urminnes tider har människan utnyttjat Bergslagens tillgångar. Jorden var mager. Skogen, malmen och vattnet blev de främsta tillgångarna. Flera hundra år f. Kr. samlades myrmalm som omvandlades till järn i enkla gropar. Senare, vid 1100-1200-talet lärde man sig bryta malm ur berget och bergshandlingen kom igång i större skala.

När man efter hand kunde tämja allt större vattendrag och utnyttja vattenkraften anlades smedjor och järnet kunde förädlas i stället för att exporteras obearbetat. Sveriges industrialisering var igång.

Bergslagen – industrins hjärta – bar upp en industriell och ekonomisk utveckling som samtidigt gjorde Sverige till en betydande ekonomisk makt. Strukturrationaliseringar har alltid funnits. Större och större produktionsenheter har skapats. Gammal teknik har ersatts med ny. Kriser och konjunkturer har kommit och gått.

Efter hand som makt och ägande koncentrerats och stordriften med påföljande specialiseringar har fortgått har Bergslagensbygder blivit mer och mer beroende av det enskilda företagens utveckling. Detta har blivit särskilt tydligt i och med 70-talets internationella stålkris.

Bruksarbetare som tidigare litat till det egna företaget har kastats ut i arbetslöshet. Den gamla "bruksandan" där, trots hårt arbete och utsugning av arbetskraften, ett lokalt patriotiskt tänkande fanns bland brukens ägare eller disponenter har ersatts med kallhamrad nedläggningspolitik utan socialt ansvar. Det har till och med gått så långt att framträdande företagsledare anser att konsekvenserna av nedläggningar inte är deras ansvar, utan det skall skötas via den beskattning som företagen utsätts för.

Detta visar att här behövs en konkret och handfast politik för att nå resultat i form av nya arbetstillfällen i Bergslagen. Regeringspolitiken har hittills visat sig otillräcklig och alla tillgängliga fakta talar för att Bergslagsregionen kommer att utsättas för en fortsatt nedläggnings- och utflyttningsvåg om inget görs för att motverka densamma.

Skall insatser för att bygga upp en ny struktur i Bergslagen som kan bli ett komplement till de resterande basnäringarna kunna ske, så krävs insatser NU. Annars kommer nya generationer ungdomar och yrkesarbetare att lämna regionen och "restaureringsarbetet" försväras. Statsmakten måste här utnyttjas för en positiv utveckling. Det behövs både akuta insatser och mer långsiktiga.

Jämfört med Bergslagen är kolonisationen av Norrlands inlandsområden, sett i ett historiskt perspektiv, relativt ung. Grävningar har visat att det funnits människor i området sedan mycket länge. Men den kolonisation som den svenska staten initierade och stöttade genom friskrivning från militärtjänst och skattefrihetsperioder har inte många hundra år bakom sig.

De nybyggare som efterhand slog sig ner främst i älvdalarna klarade sina foderbehov till husdjuren från myrängar, fräkensjöar, lövtäkter och lavinsamling. Efterhand minskade behovet av naturslätter, när det enorma arbetet att mest för hand uppdola tillräckliga arealer mark resulterade i fält för potatis-, korn- och vallodlingar. Under ungefär samma tidsperiod sökte man också och fann vissa malmstillgångar av vilka en del ledde fram till mer eller mindre korta brytningar.

Jakt, fiske och lantbruk var inledningsvis de arbeten som försörjde familjerna. En växande sågverksindustri uppbyggd företrädesvis vid älvmyningarna i Bottniska viken ledde snabbt fram till att de stora, hittills i stort sett orörda skogarna blev ekonomiskt intressanta för denna industri. Flottnings-, vägbyggen och skogsarbete blev kompletterande arbeten till den tidigare dominerande naturahushållningen. Byggande av järnvägarna, liksom exploateringen av de väldiga järnmalmsförekomsterna i Kiruna och Gällivare var ytterligare etapper, där vad som tidigare varit tillskottsarbeten till naturahushållning blev årsarbeten och uppkomst av arbetar- och service-samhällen. Ur den ursprungliga pionjärtidens bondesamhälle hade produktionsförhållandena ändrats så att det växt fram en arbetarklass.

Inom skogskommunerna innebar skogsavverkningarna inte bara att det skapades nya arbeten. Träkapitalisterna och deras lokalombud byggde ofta upp en total härskarposition kring sin verksamhet. Virkesköp och detaljhandelsverksamhet drevs ofta som kombinerad verksamhet. Låga löner och krediter i den detaljhandel som drevs av skogsbolagens ombud, tvingade ofta fram försäljningar av de fastigheter som flera generationer av nybyggarpionjärer odlat och byggt upp. Den kommunala organisation som växte fram var också den under bolagens kontroll. Deras makt över jobben, krediterna och politiken var total.

Tekniken att producera elkraft ur älvarnas flöden sammanföll delvis med bilismens genombrott och den enorma satsning på nya vägar som kom efter andra världskriget. I inlandet rådde då en sjudande verksamhet. Produktion av träkol, vägbyggen, sjöregleringar och kraftverk samt en blomstrande gruvnäring gav jobb. Byggande av vatten och avloppsledningar, elektrifiering, utvecklande av samhällelig och kommersiell service skapade optimism och framtidstro.

Marknaden för träkolet försvann. Vägbyggena innebar kortare skogstransporter från stubbe till avlägg. Mekaniseringen av skogsbruket inleddes. Kraftbolagens intresse av att inte släppa förbi vatten under sommaren och skogsbolagens intresse av att få råvaran till fabrik omedelbart efter avverkning, ledde till att flottningsen upphörde. Jordbruket minskade både totalt och genom sin ökade mekaniseringsgrad i betydelse för att skapa arbete. Fisket försämrades drastiskt i de reglerade älvarna.

Kvinnornas situation

Kvinnor har alltid levt i en maktstruktur där mannen är överordnad kvinnan. Under naturhushållningens tid var dock arbetarkvinnans situation mer jämbördig mannens, mot de förhållanden som kom att utvecklas under industrialismen och kapitalismen. Under naturhushållningens tid var man och kvinna ömsesidigt beroende av varandras arbete för att överleva och de arbetade sida vid sida om än med olika arbetsuppgifter. Kvinnorna hade också då liksom nu, ansvaret för barnen, hemmet, de gamla och sjuka. Med andra ord, kvinnans ansvar för reproduktion, vård och omsorg är urgammalt.

Under brukssamhällets framväxt förändrades kvinnornas situation, naturhushållningen övergick till penninghushållning och kvinnorna började arbeta utanför hemmet vid sidan av arbetet med barnuppfostran, vård och omsorg. Ofta bestod detta arbete i att vara piga, tvätterska, städerska och liknande åt de högre klassernas kvinnor.

Under industrialismen och kapitalismen skedde en uppdelning i lönearbete och oavlönat arbete. Människovärdet började mätas i pengar. Eftersom kvinnans uppgift fortfarande var att ha huvudansvar för reproduktion, vård och omsorg, förstärktes hennes underordnade ställning. När industrialismens utveckling krävde arbetare, fick kvinnan rollen som arbetskraftsreserv. Under denna period började också barnomsorgen byggas ut. När den sociala välfärden började byggas upp blev det naturligt att kvinnorna fortsatte med sina traditionella arbetsuppgifter inom den offentliga sektorn.

Den offentliga sektorns uppbyggnad i Norrlands inland blev för många kvinnor deras möjlighet att komma ut på den öppna arbetsmarknaden och deras möjlighet att få en mer självständig ställning i arbetslivet.

Nuläget

Det inland och den glesbygd vi skall värna om idag ser helt annorlunda ut än för bara ett par decennier sedan.

Genom olika beslut och åtgärder har utrymmet för de areella näringarna och den traditionella råvaruproduktionen som dominerat dessa områden förändrats. Naturresurslagens undantag omfattar mycket stora landområden. Fem stora älvar i detta område har undantagits från vattenkraftsproduktion. Mycket stora skogsområden har undantagits från skogsbruk eller belagts med restriktioner. Ytterligare områden föreslås totalfredas eller beläggas med restriktioner. Kapitalistisk rovdrift, en skattepolitik när det gällt kraftverksvinster, som plundrat inlandsområdena och berikat statskassan, samt ett nationellt behov att skapa stora, i princip orörda områden för att säkra unika naturtyper, hotade djur och växter samt för rekreation och friluftsliv är en realitet som regionalpolitiken i norr nu har att utgå ifrån.

En annan realitet är att sulfidmalmsgruvorna är inne i en omfattande nedläggnings- och neddragningsperiod och att de inlandsbaserade sågverken har problem med råvara, soliditet och otillräcklig förädling.

Ytterligare andra realiteter är den indragning av statsbidrag och allmänna nedskärning av den offentliga sektorn, som skett de senaste åren. Vård, omsorg och samhällelig service urholkas, personalen far illa av att ständigt

vara underbemannad och ifrågasatt. Indragning av postkontor, buss- och tåghållplatser, minskat antal buss- eller tågturer, försämrat vägunderhåll, sämre vägar (beroende på bl a ökningen av den tunga trafiken), är exempel på försämringar inom den offentliga sektorn som kan komma att få förödande konsekvenser för glesbygdens möjligheter att överleva.

Mot. 1988/89
A462

Vänsterpartiet kommunisternas krav på en bra regionalpolitik

Sverige är ett land med stora regionala skillnader. De institutionella och infrastrukturella skillnaderna kan inte utjämnas eller minskas bara genom en koncentration av regionalpolitiken till företagsstimulanser eller glesbygdshjälp. Vänsterpartiet kommunisterna anser att det nu är dags att på allvar ta itu med de regionalpolitiska frågorna.

För att lyckas med det krävs bl.a. följande:

- omfattande satsningar på infrastruktur, dvs.
  - kommunikationer
  - transporter
  - tele
  - post
  - skola, vård och omsorg
- styrning av investeringarna
- decentraliserade samhällsfinansierade högskolor
- forskning och utveckling
- satsningar på jobb för kvinnor och ungdomar
- satsning på kulturen
- vuxenutbildning

Allt på temat: flytta kapital, kunskap, information och arbetsplatser istället för människor.

Ett första område där man bör initiera en omfattande samhällsinsats är att minska den lokala och nationella sårbarheten.

Kring behoven av lokala energiproduktions- och energihushållslösningar kan olika försöks-, utvecklings- och experimentprojekt genomföras. Norrland har unika förutsättningar att bygga upp en lokal produktion av livsmedel, främst grönsaker, rotfrukter och bär av hög kvalitet, utan onödigt användande av gödnings- eller bekämpningsmedel.

Vissa inlandsområden kan göras till försöks- och demonstrationsområden för lokal livsmedelsproduktion för att visa hur man kan minimera transporter och minska sårbarheten. "Hela Sverige skall leva"-kampanjen måste stimuleras och få en fortsättning samt följas av en konkret politik. Vi anser att de arbetsgrupper som utarbetat projekt för fler arbeten, kulturaktiviteter och för en framtid i den egna bygden, bör få ekonomiska anslag som ger möjlighet att driva dessa projekt framåt. Andra områden som kan och måste utvecklas är jordbruket, fiskevården, turismen, skogsvården och skogsbruket, gruvnäringen, vattenbruket, rennäringen och sist men inte minst satsningar på kunskapsuppbbyggnad.

För att styra investeringarna samt öka omfattningen så att de får en verklig effekt på glesbygdens utveckling föreslår vi att 1 miljard kronor av företa-

gens likviditet dras in till en räntebärande fond i Riksbanken. Företagen disponerar sina insatta medel jämte ränta under en treårsperiod. Har inte medlen investerats inom stödområdet under denna period tillfaller de staten, som själv har att besluta om vilka satsningar man skall göra. Vid nyttjande av fondmedlen skall särskild vikt läggas vid jämställdhetsaspekten så att kvinnoysselsättningen blir lika stor som för män. Löntagarfonderna spelar idag ingen regionalpolitisk roll. Tvärt emot alla de förhoppningar som Bergslagens arbetare hade på fonderna, används fonderna för att spekulera på börsen, och inte till nyinvesteringar i de branscher eller regioner som är nödvändiga.

Statsföretag och fonder i ny roll

Även Statsföretag skulle – genom ett ökat ansvarstagande för samhällsekonomin – kunna få betydelse för utsatta regioner. Samhällets företag, löntagarfonder etc. bör ges möjligheter att på ett mera långsiktigt och samhällsekonomiskt riktigt sätt medverka i den regionalpolitiska utvecklingen.

Hemställan

Med hänvisning till det i motionen anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om regionalpolitiken,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att inrätta en regional investeringsfond genom avsättningar av företagets likviditetsöverskott enligt vad som i motionen anføres,
3. att riksdagen beslutar anslå 1 000 miljoner kronor till infrastrukturella satsningar inom stödområdet.
4. att riksdagen beslutar anslå 100 miljoner kronor utöver regeringens förslag, regionala utvecklingsinsatser, prop 100, bilaga 12, D4, för att finansiera projekt som tagits fram inom kampanjen Hela Sverige skall leva,
[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om Statsföretags betydelse för utsatta regioner¹].

Stockholm den 23 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvarsson (vpk)

Paul Lestander (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Maggi Mikaelsson (vpk)

¹1988:89:N330